

TIBERIU BRĂILEAN

AURELIAN PLOPEANU

ALINA HALLER

CUPRINS

CUPRINS / 5

INTRODUCERE / 9

Capitolul 1. DOCTRINELE POLITICII ECONOMICE (Tiberiu Brăilean) / 11

1.1. Abordarea clasică / 11

1.2. Abordarea monetaristă / 13

1.3. Noua macroeconomică clasică / 13

1.4. Abordarea keynesiană / 16

1.5. Neokeynesianismul / 19

1.5.1. Noua economie keynesiană (NEK) / 19

1.5.2. Fundamentele gândii keynesian / 19

1.6. Abordări emergente / 20

Capitolul 2. AGENȚII POLITICII ECONOMICE (Tiberiu Brăilean) / 23

2.1. Conceptii despre Stat / 23

2.1.1. Două conceptii clasice / 23

2.1.2. Două conceptii contemporane / 24

2.2. Componentele Statului / 23

POLITICI ECONOMICE

Capitolul 3. STATUL CA FACTOR ECONOMIC (Tiberiu Brăilean) / 27

3.1. Rolurile și rolul intervenției statului / 27

3.1.1. Funcțiile economice ale Statului / 27

3.1.2. Reconsiderarea intervenției Statului / 28

3.2. Bugetul de Stat / 28

3.3. Statul producător; sectorul public / 29

3.4. Statul redistribuitor; protecția socială / 31

3.5. Creșterea și deciziile Statului-providență / 32

Partea I. POLITICI CONJUNCTURALE / 35

Capitolul 4. OBIECTIVELE POLITICII ECONOMICE (Tiberiu Brăilean) / 37

4.1. Ocuparea / 37

4.1.1. Piața muncii și șomajul / 37

4.1.2. Politici de ocupare a muncii de lucru / 40

4.2. Creșterea și dezvoltarea economică / 42

4.2.1. Creștere economică versus dezvoltare economică-societară / 42

4.2.2. Revoluția industrială și etapele creșterii economice / 43

4.2.3. Ciclul economic / 45

4.2.4. Investițiile – vehiculul creșterii economice / 46

4.2.5. Criza economică / 47

4.3. Inflația și combaterea ei / 49

INSTITUTUL EUROPEAN

2014

CUPRINS

CUPRINS / 5

INTRODUCERE / 9

Capitolul 1. DOCTRINELE POLITICII ECONOMICE (Tiberiu Brăilean) / 11

- 1.1. Abordarea clasică / 11
- 1.2. Abordarea monetaristă / 13
- 1.3. Noua macroeconomie clasică / 15
- 1.4. Abordarea keynesistă / 16
- 1.5. Neokeynesianismul / 19
 - 1.5.1. Noua economie keynesiană (NEK) / 19
 - 1.5.2. Fundamentalismul keynesian / 19
- 1.6. Abordări eclecticice / 20

Capitolul 2. AGENȚII POLITICII ECONOMICE (Tiberiu Brăilean) / 23

- 2.1. Concepții despre Stat / 23
 - 2.1.1. Două concepții „angelice” / 23
 - 2.1.2. Două concepții „machiavelice” / 24
- 2.2. Componentele Statului / 25

Capitolul 3. STATUL CA ACTOR ECONOMIC (Tiberiu Brăilean) / 27

- 3.1. Rațiunile și rolul intervenției statale / 27
 - 3.1.1. Funcțiile economice ale Statului / 27
 - 3.1.2. Reconsiderarea intervenției Statului / 28
- 3.2. Bugetul de Stat / 28
- 3.3. Statul producător: sectorul public / 29
- 3.4. Statul redistribuitor: protecția socială / 31
- 3.5. Creșterea și decăderea Statului-providență / 32

Partea I. POLITICI CONJUNCTURALE / 35

Capitolul 4. OBIECTIVELE POLITICII ECONOMICE (Tiberiu Brăilean) / 37

- 4.1. Ocuparea / 37
 - 4.1.1. Piața muncii și șomajul / 37
 - 4.1.2. Politici de ocupare a mîinii de lucru / 40
- 4.2. Creșterea și dezvoltarea economică / 42
 - 4.2.1. Creștere economică *versus* dezvoltare economico-socială / 42
 - 4.2.2. Revoluția industrială și etapele creșterii economice / 43
 - 4.2.3. Ciclul economic / 45
 - 4.2.4. Investițiile – vehicul principal al creșterii economice / 46
 - 4.2.5. Criza economică / 48
- 4.3. Inflația și combaterea ei / 49

- 4.3.1. Vocabular / 49
- 4.3.2. Calculul inflației / 49
- 4.3.3. Tipuri de inflație / 49
- 4.3.4. Cauzele inflației / 50
- 4.3.5. Consecințele inflației / 51
- 4.3.6. Politici antiinflaționiste / 52
- 4.3.7. Aspecte contemporane ale inflației / 55
- 4.4. Economia bunăstării și alegerilor colective / 56
 - 4.4.1. Deficiențele pieței / 56
 - 4.4.2. Bunurile colective / 59
 - 4.4.3. Teoria optimului de rang secund / 60
 - 4.4.4. Imposibila definire a unui optim social / 60
 - 4.4.5. Satisfacerea bunurilor publice și reducerea inegalităților / 65
- 4.5. Echilibrul exterior: balanța de plăți / 68
 - 4.5.1. Preliminarii / 68
 - 4.5.2. Condițiile echilibrului extern / 70
 - 4.5.3. Competitivitatea economică și factorii determinanți ai acesteia / 71
 - 4.5.4. Analiza economică a balanței de plăți / 72
 - 4.5.5. Echilibrul balanței de plăți / 75

Capitolul 5. INSTRUMENTELE POLITICII ECONOMICE (Tiberiu Brăilean) / 81

- 5.1. Politică monetară *versus* politică bugetară / 81
- 5.2. Politica monetară / 86
 - 5.2.1. Obiectivele politicii monetare / 87
 - 5.2.2. Instrumentele politicii monetare / 90
 - 5.2.3. Tipurile reglării monetare / 92
- 5.3. Politica bugetară / 94
 - 5.3.1. Mecanismele politicii bugetare / 94
 - 5.3.2. Tipurile politicii bugetare / 97
 - 5.3.3. Eficacitatea politicii bugetare / 101
 - 5.3.4. Constrângerile politicii bugetare / 104
- 5.4. Politica cursului de schimb / 107
 - 5.4.1. Diferitele regimuri de schimb / 107
 - 5.4.2. Politica ratei de schimb în regimul actual / 109
 - 5.4.3. Devaluarea și aprecierea valutară (politica banilor ieftini și politica banilor scumpi) / 114
 - 5.4.4. Dificultatea optimizării cursului de schimb / 119
 - 5.4.5. Patternuri fluctuante ale finanțelor globale / 121
- 5.5. Politici de control / 124
 - 5.5.1. Politici de control al veniturilor și prețurilor / 124
 - 5.5.2. Politica de control al piețelor / 128

Capitolul 6. POLITICILE NAȚIONALE: DIFICULTĂȚI ȘI LIMITE (Tiberiu Brăilean) / 133

- 6.1. Politici de relansare / 133
 - 6.1.1. Politici de susținere unilaterale / 133
 - 6.1.2. Politici de relansare mixte / 134

- 6.1.3. Politici de relansare simultană a ofertei și cererii / 137
- 6.2. Politici de rigoare / 137
 - 6.2.1. Politici de stabilizare / 137
 - 6.2.2. Tratatul de șoc monetarist / 138
 - 6.2.3. Politici de stabilitate pe termen mediu / 139
- 6.3. Imperativul coordonării internaționale a politicilor economice / 140
 - 6.3.1. Modelul european / 143

Capitolul 7. VIITORUL POLITICILOR ECONOMICE ÎN ERA GLOBALIZĂRII (Tiberiu Brăilean) / 145

- 7.1. Noi strategii conjuncturale / 147
 - 7.1.1. Dezinflația competitivă / 147
 - 7.1.2. Relansarea internațională / 149
- Concluzii parțiale / 151

Partea a II-a POLITICI STRUCTURALE / 155

Capitolul 8. OPTIMIZAREA STRUCTURALĂ (Aurelian Plopeanu) / 157

Capitolul 9. POLITICI SECTORIALE (Alina Haller) / 167

- 9.1. Politica industrială / 167
 - 9.1.1. Obiectivele și orientarea politicii industriale / 171
 - 9.1.2. Eșecul statului / 172
 - 9.1.3. Eșecul pieței / 173
 - 9.1.4. Spre o nouă politică industrială / 179
 - 9.1.5. Alte forme de politică industrială / 180
 - 9.1.6. Politica industrială a Uniunii Europene / 186
- 9.2. Politica agricolă / 193
 - 9.2.1. Politica agricolă - caracterizare generală / 193
 - 9.2.2. Obiectivele politicii agricole / 195
 - 9.2.3. Tendințele politicii agricole / 196
 - 9.2.4. Politica Agricolă Comună (PAC) / 196
 - 9.2.5. Reforma PAC / 203
 - 9.2.6. PAC în orizontul anilor 2020 / 205
 - 9.2.7. Tendințe viitoare ale PAC / 207
- 9.3. Politica concurențială / 208
 - 9.3.1. Politica concurențială. Definiție și generalități / 208
 - 9.3.2. Politica concurențială a Uniunii Europene / 210
 - 9.3.3. Componentele politicii concurențiale / 214
- 9.4. Politica de mediu / 218
- 9.5. Politica energetică / 222
 - 9.5.1. Obiectivele politicii energetice / 226
- 9.6. Politica de transport / 230
 - 9.6.1. Obiectivele și principiile politicii de transport europene / 232
 - 9.6.2. Politica de transport a UE / 233

Capitolul 10. MIX-URI DE POLITICI ECONOMICE (Aurelian Plopeanu) / 241

- 10.1. Marea depresiune (1930-1933)/ 241

- 10.2. Criza americană din 2007-2009 / 247
 - 10.2.3. *Obamanomics* / 247
- 10.3. „Deceniul pierdut” al Japoniei (1992-2002) / 249
- 10.4. Criza argentiniană / 251
- 10.5. *Pinochetonomics* (1973-1989) / 252
- 10.6. Criza din Mexic (1994-1995) / 255
- 10.7. „Miracolul” polonez / 258
- 10.8. Spania în timpul lui Francisco Franco / 263
- 10.9. Criza Asiei de Est din 1997. Cazul Thailanda / 265
- 10.10. Criza recentă din Grecia / 268
- 10.11. *Update* la criza din zona euro / 274
- 10.12. Criza din România (2009-2013) / 275
- 10.13. Creșterea economică a Chinei / 285
- 10.14. *Reaganomics* (1981-1989) / 291
- 10.15. *Clintonomics* (1993-2001) / 294
- 10.16. *Thatcherism*-ul în Marea Britanie (1979-1990) / 297

CONCLUZII PARȚIALE (Aurelian Plopeanu, Alina Haller) / 303

CONCLUZII FINALE (Tiberiu Brăilean) / 307

BIBLIOGRAFIE / 309

Capitolul 1

DOCTRINELE POLITICII ECONOMICE

Fundamentele analitice ale politicii economice țin, în principal, de abordarea clasică sau de cea keynesiană. Deosebirea majoră dintre cele două abordări rezidă în modul diferit în care se raportează față de principiul politicii macroeconomice active, mai precis față de utilizarea de o manieră discreționară a instrumentelor financiare pentru a influența nivelul global al activității. Această dezbateră se prelungește astăzi prin critica economiștilor neoclasici, care invocă rolul anticipărilor agenților privați, ce pot bloca eficacitatea acțiunii publice. Altă divergență doctrinară majoră privește obiectivul prioritar: ocuparea pentru keynesieni; stabilitatea prețurilor pentru ortodocși.

Pe plan istoric, mai întâi am asistat la o hegemonie a viziunii școlii clasice, negând posibilitatea șomajului involuntar și oportunitatea intervențiilor globale. După Marea Depresiune, lordul Keynes, în *Teoria generală*, fondează practic macroeconomia contemporană, cu accent pe cererea globală. Keynesianismul standard a dominat anii de creștere de după al Doilea Război Mondial, încercând mai apoi să se adapteze la deschiderea internațională a economiilor. Dar el a fost repus în cauză de resurecția abordării clasice sub forma monetarismului și a noii școli clasice, după eșecul politicilor conjuncturale în contextul degradat al anilor '70. Cercetări recente au încercat să reînnoiască analiza de bază, fie căutând fundamente mai solide, fie reluând anumite aspecte ale analizei clasice, cu un accent sporit acordat anticipărilor agenților și fundamentelor microeconomice ale macroeconomiei.

1.1. Abordarea clasică

Această familie de gândire, fondată pe individualism metodologic, crede în ordinea naturală, în armonia socială spontană a diferitelor interese individuale, grație pieței care asigură o alocare a resurselor socialmente optimală. Economia este concepută ca un ansamblu de piețe, pe fiecare dintre ele flexibilitatea prețurilor permițând echilibrul dintre cerere și ofertă. La nivel global, automatismul prețurilor exclude posibilitatea unui nivel insuficient al activității. Aceste trăsături esențiale se găsesc atât în modelul de bază al școlii clasice, cât și într-o serie de

teorii mai recente, mai formalizate și integrând anticipările, cum sunt abordarea monetaristă și noua macroeconomie clasică.

Modelul clasic este unul liberal, el cere abținerea statului de la intervenții în economie. Fundamentele sale teoretice sunt teoria ordinii naturale a lui A. Smith, legea debușeelor a lui J.B. Say și teoria cantitativă a monedei, susținută de mai mulți autori, printre care D. Hume și D. Ricardo. Potrivit legii debușeelor, oferta își creează cererea pentru diferitele produse sau servicii, crizele de supra-producție, sau dezechilibrele dintre cerere și ofertă în general, nefiind posibile. Moneda este presupusă ca neutră, un simplu intermediar al schimbului. Oferta de monedă determină nivelul general al prețurilor, dar nu și nivelul activității. Economia cunoaște un echilibru de ansamblu, deci absența șomajului involuntar pe piața muncii și flexibilitatea salariului real asigurând ocuparea cvasideplină.

Politica de susținere a cererii globale este considerată inutilă, eventualele șocuri antrenând ajustări de prețuri și salarii care resorb dezechilibrele. Astfel, economia de piață tinde în mod spontan spre ocupare deplină, fiind suficientă asigurarea flexibilității prețurilor și salariilor. Ineficacitatea politicii economice vine din faptul că volumul producției nu depinde de masa monetară, nici de prețuri și nici de salarii nominale. De pildă, o politică monetară expansionistă crește oferta de monedă, iar potrivit teoriei cantitative și legii lui Say, aceasta duce numai la creșterea nivelului general al prețurilor, fără a afecta activitatea. De asemenea, o politică bugetară de susținere nu are efecte asupra producției, deoarece cererea publică suplimentară duce la scăderea cererii private, datorită cunoscutului efect de evicție, iar în cazul finanțării prin intermediul îndatorării publice, creșterea ratelor dobânzii pe piața fondurilor pretabile frânează investiția privată.

Potrivit acestei concepții, în societățile actuale, logica economiei de piață și mecanismul său de ajustări libere sunt perturbate de anumite rigidități instituționale care interferează cu tendințele pieței și de ponderea mare a sectorului public. Pentru a corecta lucrurile se propun, în consecință, politici de inspirație liberală, mai ales flexibilizarea salariilor și reducerea ponderii statului în economie. Întoarcerea spre o situație de echilibru poate trece și printr-o politică macroeconomică tranzitorie, care să aibă în vedere austeritatea salarială obținută cu mijloace mai mult sau mai puțin directe de intervenție, mergând de la o politică globală în acest sens până la o politică parțială centrată asupra salariilor din sectorul public, cu presiuni indirecte asupra celor din sectorul privat.

Doctrina ofertei este o variantă a modelului clasic ce a jucat un rol important în politica economică americană la începutul anilor 1980 (Reaganomics). În buna tradiție clasică, ea consideră că cererea nu joacă decât un rol subordonat în economie, concentrându-se asupra determinantelor ofertei, dintr-o perspectivă microeconomică, cu accent pe defiscalizare și dereglementare. Teoria lui A. Laffer (curba Laffer) constituie o versiune extremă a economiei ofertei. Curba ce leagă rețetele fiscale de rata impunerii este mai întâi crescătoare, apoi

descrescătoare. Dincolo de un anumit prag sau optim fiscal, veniturile scad deși rata impunerii crește și aceasta datorită afectării bazei de impozitare, descurajării investitorilor și creșterii evaziunii fiscale.

Aceste analize conduc la prescripții macroeconomice simple în materie de politică bugetară sau fiscală. Recomandările vizează reducerea ratelor de impozitare pentru a stimula astfel oferta și ansamblul economiei. Reducerea taxelor va trebui mai întâi să crească economisirea, investițiile și cererea de mână de lucru, conducând la stimularea creșterii economice. Astfel de idei nu sunt noi. Ele au putut fi întâlnite încă la D. Hume, sub forma atenționărilor asupra inhibării industriei prin excesul de impozitare, apoi la A Smith, care invită și el la o acțiune în direcția creșterii prin intermediul ofertei și nu al cererii.

1.2. Abordarea monetaristă

Monetarismul este o teorie și o politică monetară care atribuie modificării masei banilor în circulație o importanță centrală, decisivă chiar, în mersul activității economice și în stabilirea nivelului prețurilor. Monetarismul susține că echilibrul economiei de piață s-ar realiza aproape automat, printr-un control oficial al masei banilor în circulație, admitându-se o creștere anuală a ei cu un anumit procent (5-6% în varianta Friedman).

Monetarismul se sprijină (așa cum arătam în lucrarea mea *Monetarismul în teoria și politica economică*, Iași, Institutul european, 1998) pe două considerente: 1) între masa banilor în circulație și produsul social nominal (cererea economică globală) există o strânsă legătură și 2) masa banilor în circulație este o mărime influențabilă. Prin urmare, autoritățile monetare trebuie să-și îndrepte atenția, în principal, asupra masei bănești aflate în circulație ca instrument controlabil de cea mai mare importanță în susținerea politicii economice.

Moneda – susțin monetariștii – este singurul mijloc cu efect global asupra economiei, iar politicii monetare îi revine sarcina de a administra masa monetară, prin intermediul băncilor centrale. Acestea stabilesc cantitatea de monedă ce trebuie să existe în economie și, prin aceasta, stabilesc volumul cererii globale, fiecare subiect economic trebuind să-și încadreze cerințele în limitele acestei cereri globale. Cum arată Paul Samuelson, „Monetarismul este credința că determinanta primordială a stării cererii globale pe plan macroeconomic – dacă va fi șomaj, dacă va fi inflație – o constituie banii ... și, mai precis poate, diferitele ritmuri de modificare a cantității lor”².

Monetariștii afirmă că economia capitalistă este, prin însăși natura sa, fundamental stabilă, că ea prezintă o stabilitate intrinsecă. Deci crizele sale

² În *The General Theory*, M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts, 1966.

periodice, fluctuațiile sale conjuncturale nu sunt expresia unor carențe organice, a unor contradicții de neîmpăcat, ci ele se datorează unui factor exterior mecanismului economic propriu-zis și anume politicilor monetare neadecvate. Sectorul privat dispune de capacitate de autoreglare, deci intervenția statului în mecanismul de reglare a economiei, care este esențialmente unul monetar, nu face decât să-l deregleze, generând instabilitate. Variațiile masei monetare exercită, deci, o influență predominantă asupra evoluției nivelului nominal al venitului național. Pe termen lung, nu există o relație între inflație și șomaj, cum acredita curba Phillips.

Școala de la Chicago este unul din principalele focare ale monetarismului, avându-l ca lider pe Milton Friedman, ultraliberal ce se declară favorabil recurgerii la mecanismul pieței și ostil, în măsura posibilului, intervenției guvernamentale. “Eu consider piața ca esențială pentru buna funcționare a relațiilor între indivizi și cred că pentru a prezerva libertatea trebuie limitat rolul guvernamental și acordată o importanță primordială proprietății private, pieței libere și acordurilor voluntare”².

Menținând concluziile teoriei cantitative neoclasice, Friedman susține că rolul dominant în procesele economice revine banilor și se declară adeptul unei creșteri regulate de cantitatea de monedă. Funcția cererii de monedă e mai stabilă decât funcția de consum, moneda fiind un bun alternativ față de toate celelalte bunuri. Prin urmare, ansamblul tendințelor economice și în primul rând veniturile nominale și prețurile pot fi și trebuie dirijate prin simpla reglare a volumului de monedă, factor cheie al politicii monetare și al politicii economice în general, chiar dacă efectele apar după un anumit ecart de timp, variabil de la un ciclu economic la altul, rațiune pentru care politicile voluntariste, anticiclice, nu pot conduce la stabilitate.

Există, pe termen lung – crede Friedman – o legătură strânsă între cantitatea de bani pe unitatea de produs, determinată în special de tranzacțiile pe piața liberă și nivelul prețurilor, de nivelul masei monetare în circulație depinzând, în bună măsură, nivelul produsului social nominal și al venitului național, în timp ce viteza de circulație a banilor este relativ stabilă pe termen scurt, ea fiind invers proporțională cu mărimea venitului real. Șeful Școlii de la Chicago propune mărirea automată a masei de bani în circulație cu un anumit procent (5-6%), procent ce trebuie menținut constant, definit de parlament și aplicat la baza monetară, în strânsă corespondență cu rata anuală de creștere economică.

Se cere un rol limitat asumat de autorități și pentru reglementarea strictă a intervențiilor acestora. Friedman cere și reformarea sistemului bancar prin eliminarea capacității băncilor comerciale de a crea credit și a Băncii centrale de a efectua operațiuni de rescont. Apoi, deoarece masa bănească acționează asupra prețurilor prin consum, Friedman încearcă să lămurească legile acestuia, considerând că el are propria tendință în timp, emancipat de evoluția investițiilor

² Milton Friedman, *Inflation et systèmes monétaires*, Calmann-Lévy, - Paris, 1969, p. 11.

reale. Consumul general depinde de „venitul permanent”, determinat ca medie ponderată a nivelului curent și a nivelurilor trecute ale veniturilor.

În ce privește inflația, ea este considerată un fenomen pur monetar generat de excesul de masă monetară în circulație. Friedman recunoaște existența unei relații pe termen scurt, de natură tranzitorie, între inflație și șomaj, variațiile neprevăzute ale ratei inflației provocând variații ale ratei șomajului. Astfel, autoritățile pot spera într-o rată efectivă a șomajului sub cea naturală cu condiția acceptării unei inflații în creștere, ceea ce poate fi un tribut greu, cu consecințe foarte periculoase. Anticipările inflaționiste nu ar putea ajunge din urmă rata inflației efective, autoritățile reușind astfel să „abuzeze de toată lumea”, putând produce o prăbușire monetară și chiar o prăbușire politică. Poziția lui Friedman pledează pentru o apropiere „graduală” de controlul monetar al inflației. Decele-rarea monetară ar trebui pusă în operă într-o manieră progresivă și bine orchestrată în prealabil, fără de care anticipările inflaționiste derivate din experiența trecută vor suprareacționa provocând un șomaj mult superior ratei sale naturale.

1.3. Noua macroeconomie clasică

Această doctrină, dominantă în SUA în ultimele decenii ale secolului al XX-lea (Lucas, Barro, Sargent, Muth, Wallace ș.a.) integrează anticipările raționale ale operatorilor în echilibrul clasic și radicalizează încă mai mult decât o făcuse monetarismul mesajul nonintervenționismului statal și al ineficienței politicii macroeconomice. Este vorba, deci, despre o continuare a școlii clasice, bazată pe aceleași ipoteze principale de echilibru implicit al piețelor, de rată naturală a șomajului, de nivel natural al producției, determinat de date structurale, de flexibilitatea prețurilor etc.

Noutatea o reprezintă anticipările raționale. Acestea sunt previziuni bazate pe informații bine verificate despre evenimente viitoare, bazate pe „teoria economică pertinentă”. Această ipoteză înglobează trei condiții: cunoașterea perfectă a datelor și informațiilor trecute și prezente, precum și a determinantelor variabilelor anticipate (ipoteza omniscienței), modelarea corectă a datelor ce leagă variabilele anticipate de determinantele lor (ipoteza transparenței) și determinarea în cel mai bun mod posibil a anticipărilor în baza întregii informații disponibile și a prelucrării ei (criteriul optimalității).

Prin urmare, agenții economici sunt presupuși a cunoaște și utiliza întreaga informație disponibilă în economie și a produce astfel anticipări raționale. Eventualele erori rezultă din curențe existente în informarea agenților, elemente exterioare economiei de piață și datorate în special puterilor publice care nu comunică bine sau nu-și respectă promisiunile, prin politici economice neașteptate. Potrivit acestei abordări, ciclul economic nu provine din dezechilibre între cerere și ofertă, ci din erori de anticipare și lacune ale informației

disponibile. De asemenea, ele pot surveni din șocuri ale ofertei sau din variații puternice ale ratei sale naturale.

Politica economică anticiclică este considerată ineficace. Dacă ea este predictibilă nu va avea nici o influență asupra activității, nici chiar pe termen scurt. Anticipate corect, politicile monetare și cele bugetare nu vor avea nici un efect real la nivel global. Numai o politică impredictibilă, bazată pe efecte de surpriză, poate fi eficace, iar aceasta se întâmplă destul de rar. Curba Phillips este infirmată. Deci politica macroeconomică activă este refuzată de către adepții noii macroeconomii clasice, aceștia preferând valorile naturale ale producției și ocupării și ciclurile lor evolutive. Ca și monetariștii, ei preconizează o politică monetară stabilă, pentru ca agenții să se poată adapta.

Statul trebuie, în tot cazul, să renunțe la orice acțiune discreționară în dorința de a „stabiliza” activitatea. El trebuie să adopte un comportament bazat pe reguli fixe definite din start. Această politică, chiar dacă nu susține activitatea, menține stabilitatea, ceea ce este mai important. Astfel, puterile publice și-ar atinge mai ușor obiectivele acceptând constrângerile care le limitează marja de manevră.

Această doctrină are meritul de a atrage atenția asupra puterii pe care o au operatorii de a contracara prin anticipări efectele politicii economice. Plecând de aici, întreaga macroeconomie actuală trebuie să integreze rolul anticipărilor în analiza incidenței acțiunii publice. Dar ipoteza raționalității perfecte este excesivă. Ea se aplică adesea piețelor financiare în ce privește anticiparea ratelor dobânzilor sau a cursului de schimb, dar aici agenții care operează sunt profesioniști și dispun de un volum uriaș de informații. Însă nu la fel stau lucrurile pe piața bunurilor și serviciilor sau pe piața muncii.

Pe ansamblu, rezultă că stabilizarea macroeconomică nu poate fi obținută prin politici macroeconomice active, mai mult, că aceasta poate afecta cererea și oferta, datele naturale ale economiei, și deveni astfel inutilă sau chiar dăunătoare. Luarea în calcul a anticipărilor ajută la regăsirea și respectarea condițiilor structurale, fundamentale, ale economiei, a concluziilor de bază ale modelului clasic. Această abordare a redevenit referențială pentru politicile ultimilor 20-30 de ani.

1.4. Abordarea keynesistă

Keynesismul consideră că economia de piață este fundamental instabilă și inaptă să asigure permanent ocuparea deplină, obiectivul său principal. El se concentrează pe cererea în economie și justifică politica macroeconomică activă. Keynesismul a rămas mult timp hegemonic, mergând până la a fi identificat cu macroeconomia și furnizând instrumentarul principal al acesteia până în zilele noastre. Principalele sale credințe sunt: existența șomajului involuntar, cererea are un rol major în influențarea fluctuațiilor activității economice, mai cu seamă pe

termen scurt, mecanismele spontane de echilibrare ale pieței sunt insuficiente, ceea ce face necesară politica anticiclică.

Keynes a fondat macroeconomia contemporană, opunându-se analizei clasice a Marii Depresiuni din 1929-1933, în special celei a lui A. Pigou, care explica șomajul masiv prin nivelul excesiv al salariilor. Analiza lui Keynes propune o abordare globală a tuturor variabilelor din economie, cu accent pe cererea efectivă, care ține cont de șomajul involuntar și legitimează politica macroeconomică (mai ales în *Teoria generală a utilizării mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor*, apărută în 1936).

Dupa 1930, Keynes se desparte de clasici. În loc de a mai descrie economia ca pe un sistem autoreglat prin ajustarea prețurilor, capabil de ocupare deplină, Keynes își propune să identifice determinantele veritabile ale producției și ocupării. Neagă Legea lui Say privind echilibrul intrinsec al economiei, arătând că aceasta nu este valabilă într-o economie monetară. Rupe cu teoria cantitativă a banilor și cu iluzia neutralității monedei. Cu alte cuvinte, nu orice producție își creează piața.

În ce privește consumul, el consideră că atunci când venitul crește, sporește și consumul, dar într-o măsură mai mică, crescând mai mult economiile. Înclinația marginală spre consum va fi dată de raportul dintre variația consumului și cea a venitului.

În sistemul său de determinare a producției și ocupării, Keynes mai vorbește și despre alte două legi psihologice fundamentale, este vorba despre o funcție a investițiilor (înclinația spre investiții) și despre o funcție a preferinței pentru lichiditate. Cererea de investiții depinde de raportul dintre rata dobânzii și eficacitatea marginală a capitalului (rata de actualizare ce compară rata anticipată a profitului și costul echipamentului).

Producția și ocuparea rezultă din interacțiunea acestor trei legi psihologice fundamentale, sau funcții de comportament. Înclinația spre consum determină consumul, preferința pentru lichiditate și oferta de monedă determină rata dobânzii, iar înclinația spre investiții și rata dobânzii determină nivelul investiției. Totalul consumului și investițiilor corespunde cererii efective și producției, iar aceasta determină un anumit nivel al ocupării mâinii de lucru.

Analiza keynesiană este una macroeconomică prin excelență. Nivelul ocupării nu este deci determinat de raporturile de pe piața muncii, ci e legat de nivelul cererii efective, iar acesta, de ansamblul variabilelor unei economii. În asemenea condiții, ocuparea deplină nu poate fi decât accidentală. Flexibilitatea salariilor pe piața muncii nu rezolvă, cum credeau clasicii, problema. Pe de altă parte, Keynes rupe cu teoria cantitativă a monedei și cu neutralitatea monedei.

Obiectivul principal al politicii macroeconomice este subocuparea, iar variabila privilegiată e cererea efectivă. Economia de piață nu tinde în mod natural spre ocupare deplină. Cum consumul crește mai încet decât venitul, diferența trebuie să se ducă spre investiții. Dar aceasta e de multe ori frânată de

scăderea eficacității marginale a capitalului, datorită anticipărilor antreprenorilor și evoluției ratei dobânzii. În aceste condiții, Keynes preconizează o politică macroeconomică expansionistă pentru a inversa tendințele pieței și a asigura ocuparea deplină. Adevăratul remediu al ciclului economic – anunța lordul de la Cambridge în *Teoria generală* – nu consistă în a suprima boom-urile și a menține în permanență o situație de semi-depresiune, ci în a suprima depresiunile și a menține în permanență o situație aproape de cea de boom. Frumos spus. Dar cum s-ar putea realiza asta în practică?

Keynes respinge austeritatea salarială ca formă de luptă împotriva șomajului, considerând că acesta este determinat de întregul sistem economic și în primul rând de situația cererii efective. Ori, dacă se reduc salariile, cererea solvabilă scade ceea ce atrage efecte deprimante la nivelul producției și al ocupării. Mai mult, o eventuală scădere mai mare a prețurilor poate face ca salariile reale să crească de fapt, cu efecte și mai negative asupra ocupării. Pentru Keynes, o politică de susținere a cererii lasă, în general, prețurile stabile în situație de subocupare, acestea crescând cu cât ne apropiem de ocuparea deplină.

Autorul mai preconizează și o susținere activă a investițiilor. Pentru cele private, aceasta înseamnă o politică monetară laxă, de dobânzi ușoare, condusă astfel de către Banca centrală. Dar efectul preconizat poate fi insuficient în cazul scăderii eficacității marginale a capitalului, adică a ratei anticipate a profitului, moneda creată fiind masiv teaurizată în acest caz. Apare deci ca necesară o politică activă de investiții publice pentru stimularea cererii efective, ceea ce poate crește deficitele bugetare datorită creșterii cheltuielilor, pentru că o creștere simultană a impozitelor ar fi indezirabilă datorită afectării veniturilor disponibile, deci a cererii private pentru consum, ca și pentru investiții. Astfel, practica deficitului bugetar programat este legitimată în perioade de subocupare, cu scopul declarat al susținerii cererii efective.

În ce-l privește, susținerea consumului s-ar face pe două căi: 1) prin practicarea unei fiscalități care să corecteze inegalitățile de venituri și astfel să crească înclinația medie spre consum, ceea ce ar reconcilia eficiența economică cu justiția socială și 2) așa-numita „eutanasieră a rentierilor”, adică reducerea, activarea economiilor, pentru ca menajele să-și sporească consumul.

În sistemul keynesian, incidența bugetului asupra cererii totale, deci a activității economice în general, este totală. Pentru el, impactul cererii globale asupra producției este maxim, cu efecte extrem de pozitive asupra ocupării. Creșterea cererii globale are un efect multiplicator asupra ofertei, mai ales dacă se adresează produselor indigene și nu celor din import. De aceea, deschiderea internațională a economiilor – crede Keynes – poate afecta multiplicatorul intern al creșterii și ocupării.

1.5. Neokeynesianismul

Noi abordări keynesiene refondează în ultimele decenii politica macroeconomică.

1.5.1. Noua economie keynesiană (NEK)

Cum aprecia J. Stieglitz, dacă școala neoclasică alege să adapteze macroeconomia la microeconomie, noua economie keynesiană procedează invers. Această abordare reia ideile esențiale keynesiene privind economia dezechilibrului, dar încearcă să explice faptele economice plecând de la raționalitatea comportamentelor într-un context neoclasic, afectat de costurile tranzacțiilor, de asimetria distribuirii informațiilor, de problemele reale de coordonare a politicilor în contextul globalizării ș.a. În plus, ea încearcă să demonstreze rolul activ al monedei și să reitereze eficacitatea politicii macroeconomice.

NEK cuprinde mai multe curente. Astfel, keynesianismul rațional (Fisher, Romer, Ball) încearcă să replice școlii neoclasică explicând lentoarea ajustării prețurilor și salariilor plecând de la comportamentele microeconomice raționale într-un context de rigidități tehnologice și organizaționale, keynesianismul informațional (Stieglitz, Greenwald) pune accentul pe rolul asimetriilor și curenților pieței în generarea dezechilibrelor și articularea raționamentelor, iar un al treilea curent (Cooper, John) invocă dificultățile de coordonare a deciziilor într-o economie descentralizată, complementarități strategice și externalități ce implică dezechilibre multiple și ineficiență.

Noua economie keynesiană realizează un progres real în cercetarea fundamentelor microeconomice a politicilor keynesiene, depășind anumite limite ale keynesismului standard, situându-se pe terenul microeconomiei neoclasică și acuzând rigiditatea prețurilor și salariilor.

1.5.2. Fundamentalismul keynesian

Este vorba despre o serie de abordări ce refuză orice influență clasică sau neoclasică, separându-se de macroeconomia standard la putere și aducând justificări pentru un intervenționism largit.

Una dintre aceste abordări aparține Școlii de la Cambridge (Kaldor, Robinson), care dezvoltă o critică acerbă la adresa neoclasicilor și a tezelor lor principale: concurența perfectă, rolul ofertei și al monedei. Cercetările lor se concentrează asupra împărțirii produsului net între salarii și profituri, a concurenței imperfecte, inflației, rolului întreprinzătorului și relațiilor sociale în general, preconizând o politică a veniturilor care să susțină cererea. Statul trebuie să

intervenă în repartizarea salariilor și profiturilor, protejând veniturile, asigurând ocuparea, dar evitând inflația și stimulând economisirea și investițiile.

O altă abordare este cea a post-keynesienilor (Davidson, Eichner, Kregel) ce pune accentul pe studiul economiei monetare a producției, pe rolul băncilor în finanțarea economiei și pe incertitudinea piețelor. Deciziile sunt influențate de conjunctura istorică, de mediul nesigur în care agenții operează. Moneda nu este neutră, ci influențează economia reală atât pe termen lung, cât și scurt, iar șomajul devine posibil și chiar obișnuit datorită incertitudinilor economiei de piață și efectelor dezechilibrante ale mecanismelor financiare fără intervenția statului. Acești autori propun un contract social prin care să se stabilizeze prețurile și salariile și intervenția activă a instituțiilor statului pentru controlul veniturilor și al costurilor, combătând astfel inflația. Se mai recomandă investiții publice, unificarea pieței muncii și diverse alte măsuri de control al activității.

Alte abordări explică crizele prin instabilitatea financiară a piețelor, atenționând asupra rolului perturbator al îndatorării și recomandând o politică de stabilizare monetară și bugetară anti *laissez-faire*, bazată pe intervenții active ale băncilor centrale ca și creditorii de ultimă instanță și ale guvernelor, cu caracter anticiclic.

1.6. Abordări eclecticice

Anumite analize înglobează atât mecanisme clasice, cât și keynesiene, conciliindu-le prin luarea în considerare a circumstanțelor (perioade și ramuri). Rezultă politici economice heterodoxe.

Astfel, economia dezechilibrului, sau a echilibrului non-walrasian, vizează să integreze teze clasice și keynesiene într-un cadru mai larg, ținând seama de diferite configurații. Această teorie s-a dezvoltat mai ales în Europa, prin autori ca Malinvaud, Benassy sau Dreze.

Teoria dezechilibrului permite o reexaminare și o adaptare a politicilor economice după circumstanțe, fără crăparea vechilor canoane, o concepție relativistă a politicilor economice. Ea pune în relief rolul rigidităților, căutând o mai mare flexibilitate a prețurilor și salariilor, ceea ce o apropie de teoria clasică. Dar nici o acțiune nu se impune până nu se cunosc cauzele dezechilibrelor.

Acțiunile trebuie adaptate fiecărei configurații conjuncturale, ținând seama de două variabile cheie: cererea autonomă și salariul real. Față cu șomajul keynesian bunăoară, trebuie practică o stimulare a cererii autonome, ceea ce asigură de bușee suplimentare pentru a putea crește producția și ocuparea. Relansarea nu trebuie însă finanțată prin împrumut. Această politică este utilă dacă salariul real este inferior nivelului de echilibru al pieței muncii, dar ea trebuie însoțită de o scădere a salariului real, dacă acesta se situează peste nivelul de